

JEWISH ENTREPRENEURS FROM THE PAST OF VÂLCEA COUNTY. ECONOMIC PERSPECTIVE (1920-1944)

Georgeta Ghionea

Scientific Researcher III, Craiova

Abstract: Although the proportion of companies and firms administrated by Jews, in the urban regions from Vâlcea County was smaller than that from the big cities of Romania, the sources that we have so far consulted indicate that many representatives of this minority adapted rapidly to the requests imposed by the development of capitalism, and played an important role in the intensification of the rhythm imposed by urbanisation and modernisation. The archive information, and especially the press of that time, record the fact that, particularly in the period between the two world wars, some of the commercial transactions from the county, in the fields of ready-made clothes, haberdashery, textile and knitting commerce, grocery trade, colonial goods, fruit and vegetables, glass manufactory and tinsmithing, were managed by Jews. After 1940, the Jews from the county brought their contribution to the economy, subsidising the Union Loan, doing mandatory work, or offering clothes, body linen, blankets etc. to the people in need.

Keywords: the 20th century, Vâlcea County, Jew, economic evolution, entrepreneur

În istoriografia românească de după anul 1990, s-au observat preocupări ale specialiștilor de a aborda teme privitoare la contribuția socio-economică a minorităților, la dezvoltarea unor localități. Prin demersul nostru am încercat să refacem, atât cât ne-a fost cu putință, istoria unor „întreprinzători evrei” care s-au remarcat în peisajul industrial și comercial urban din județul Vâlcea. Informațiile adunate până în prezent ne indică conviețuirea în județ a unor familii evreiești, nu prea numeroase, dar bine organizate, care s-au bucurat de stabilitate financiară și care s-au afirmat ca o prezență semnificativă în dinamica economică a localităților urbane (Râmnicu Vâlcea și Drăgășani). Reconstituirea celor mai importante momente din intervalul 1920-1944 s-a făcut pe baza documentelor păstrate în arhive și pe cea a câtorva mărturii scrise și, este posibilca în materialul realizat unele nume să fie diferit prezentate, în funcție de sursa citată. Sursele primare studiate ne-au format convingerea că orice liste am întocmi, ele pot fi combătute și mereu completate cu nume noi de oameni și fapte care au prezentat relevanță în anumite perioade.

Pentru perioada studiată, credem că nu este lipsit de interes să prezentăm un succint tablou demografic al populației de origine evreiască. Date mai exacte privind evoluția numerică a acestei etnii, pentru intervalul 1920-1929, ne-au fost furnizate de către Ion Dongorozi, în articolul: *Așezările evreiești din Oltenia – după război (1920-1929)*. Astfel, pentru mediul urban din județul Vâlcea situația înregistrată a fost următoarea: în anul 1920, existau 134 de evrei; în anul 1922 – 154; în anul 1924 – 173; în anul 1927 – 184; în anul 1929 – 225¹. Numărul evreilor a crescut constant, până în anul 1930, când în mediul urban din județ înregistrăm următoarea statistică: în Râmnicu Vâlcea – 184 de evrei, Băile Govora – 1, Călimănești – 2, Drăgășani – 69, Ocnele Mari –

---

¹Ion Dongorozi, *Așezările evreiești din Oltenia – după război (1920-1929)*, în: „Arhivele Olteniei”, Serie Veche, Anul IX, nr. 49-50/ mai-august 1930, Craiova, pp. 160-169.

². În anul 1943, *Comunitatea evreilor* din județ avea înscrise: 33 de familii (90 de suflete) și 30 de familii – evacuați (77 de suflete), în Râmnicu Vâlcea și 4 familii (13 suflete), în Drăgășani³.

Activitățile economice desfășurate de evreii vâlceni au fost destul de variate, ei manifestând aplecare spre îndeletnicirile pragmatice, care, în timp, au însuflețit o gamă largă de prejudecăți și stereotipii. Informațiile de arhivă consemnează faptul că, în special în perioada interbelică, o mare parte a tranzacțiilor comerciale din localitățile Râmnicu Vâlcea și Drăgășani, care au vizat domeniile: confecții de bărbați și de dame, galanterie, comerț de manufactură și tricotaje, băcănie, coloniale, fructe și legume, au fost adjudecate de evrei. Atenția capitalului evreiesc s-a îndreptat și spre alte domenii, dintre care le enumerăm aici pe următoarele: sticlărie, farmacie, ceasornicărie, tinichigerie, negoț cu vinuri etc.

În Râmnicu Vâlcea, pe str. Traian, în evidența Camerei de Comerț și Industrie apare, la nr. 65, „bragageria” lui Hali Isac⁴, iar la nr. 78, a funcționat (1908-1928) magazinul cu haine de gata, „La Doi Lei”, administrat de Idel Abraham. La parterul clădirii cu nr. 85, mai bine de un deceniu (1919-1931) a funcționat un spațiu comercial, din care se puteau achiziționa obiecte de „fierărie, sticlărie, porțelanuri și articole de menaj”, condus de Emanoil și Samuel Fusman⁵. La nr. 107, a funcționat manufactura lui Iosif S. Koch (zis Sică), iar la nr. 110, Samuel Fritz a deținut un atelier de tinichigerie⁶.

Deși adresa este aceeași, și anume, str. Traian, nr. 111, pentru perioada interbelică identificăm mai multe societăți separate. În două dintre spațiile de la parterul clădirii, proprietate Iosefina Paslawsky Bejan, au funcționat atelierele de ceasornicărie ale evreilor Isac Oifa și Vili Șular⁷. În anul 1931, unul dintre spații era ocupat de băcănia lui Naftali C. Herșcovici, cunoscut în localitate după emblema „Vopselăria Cerbului”⁸.

Printre cele mai importante societăți „de comerț, manufactură și hăinărie”, care au activat la Râmnicu Vâlcea, după Primul Război Mondial, a fost cea a lui Avram S. Taubman, din str. Traian, nr. 124⁹. Firma a funcționat în intervalul 1921-1940, cu emblema „La hora țărănească”. În anul 1931, Avram S. Taubman solicita aprobarea Camerei de Comerț de a-și completa gama vânzărilor cu „mărunțișuri și reprezentanța oricărei întreprinderi sau societăți, cu sucursală în Râmnicu Vâlcea”¹⁰, cu sediul stabilit în str. Traian, la nr. 130. Sub firma socială „Avram S. Taubman&Comp” și cu un capital social de 1.200.000 de lei, Taubman, Moritz Löbel, Ilie Adler, Isidor Șaraga și Mayer Simovici¹¹, au funcționat până în anul 1940¹².

Pe aceeași arteră comercială (Traian), în unul dintre spațiile de la nr. 130, s-a remarcat magazinul de încălțăminte al lui Mayer Simovici, iar la nr. 133, casele „Erdoș”, s-a impus depozitul de zahăr și bumbac, „La Lazăr”, condus de Elias Taubman¹³. La parterul clădirii cu nr. 154, Daniel și Șmil Gutman, împreună cu Idel Avram au patronat un „magazin de hăinărie”¹⁴, iar două numere mai jos, Esthera Cohn a condus o manufactură¹⁵.

² Dr. Sabin Manuilă, *Studiu etnografic asupra populației României*, București, 1940, p. 39.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 16/1942, f. 8 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Vâlcea).

⁴S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, f. 42.

⁵*Ibidem*, dosar 1/1941, f. 100; *ibidem*, dosar 12/1936, f. 39.

⁶ Idem, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 69.

⁷Titi Mihail Gherghina, *Despre industria și comerțul râmnicean*, Rm. Vâlcea, Editura ALMAROM, 2006, p. 50 (în continuare se va cita: Titi Mihail Gherghina, *Despre industria și comerțul râmnicean...*).

⁸*Ibidem*, p. 147.

⁹ S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și de Industrie Vâlcea, dosar 1/1941, f. 100.

¹⁰M.O., nr. 203, 1 septembrie 1931, p. 10.904.

¹¹*Ibidem*.

¹² S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și de Industrie Vâlcea, dosar 1/1941, f. 100.

¹³ M.O., nr. 29, 7(20) mai 1915, p. 1.385.

¹⁴ S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și de Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, f. 40.

¹⁵*Ibidem*.

Cu obiectul de activitate „tricotaje, ciorăpărie, galanterie și modă”, pe str. General Praporgescu, la nr. 6, în evidența Camerei de Comerț figurează societatea lui Aneta Haim Vildmann¹⁶, cunoscută după emblema „La Toiletta”. Pe aceeași stradă și având același obiect de activitate, între anii 1931-1940, a fost înregistrată Lilly Waldman¹⁷. Sandu Vilnăr a administrat o croitorie, în str. Mihai Bravu, la nr. 8¹⁸, iar în str. Tudor Vladimirescu s-a remarcat magazinul de pălării și șepci, „La pălărierul român”, aparținându-i lui Heinrick Faiman¹⁹.

În piața Halei, într-un sediu închiriat de la Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, Marcu Alexandru Rotman a deschis, la 26 iulie 1932, o societate al cărei obiect de activitate declarat a fost următorul: manufactură, galanterie și mărunțișuri²⁰. Societatea a fost menținută în activitate până în anul 1938, când a fost radiată pe motiv că nu deținea „acte legale”²¹.

Prin natura afacerii practicate – negustorie – a reușit să se facă cunoscut mării majorității a populației locale și Moritz Löbel. Acesta și-a început activitatea la 13 noiembrie 1929²², pe str. Călărași, la nr. 82. Negoțului inițial, de „fabrică de pungii”, i-a adăugat, în anul 1931, pe cel de „comerț cu fructe, nuci, prune conservate și orice fel de alte fructe”²³, cu sediul în str. Traian, la nr. 124, și emblema „Exporturi de nuci și fructe românești selecționate”²⁴.

De un vad comercial bun s-au bucurat și următoarele societăți comerciale: băcănia lui Iosef Schecter²⁵; pantofarul de casă a lui Izrael Graboi, din str. Traian Demetrescu, nr. 9; magazinele universale administrate de Iancu Bergher și Margot Solomon; fabrica de ape gazoase a lui Iosif Chisgonsky, din str. Tabaci, nr. 14²⁶; atelierul de tinichigerie condus de Avram Fritz, din str. Mihai Bravu²⁷; sticlăria lui Iancu Fritz și băcănia administrată de Mina și Iancu Meller, ambele din str. Traian; „Parfumeria Universală” a lui Moritz Erdtracht; „fabrica de salam și vânzarea cu amănuntul” a lui Mihail Beretz²⁸; manufactura „La Hăinăria Praga”, administrată de către Silvia Sami Stern; atelierul de tinichigerie condus de Iosif Grosman, din str. Călărași, nr. 1²⁹.

Parte integrantă a zonei centrale a târgului, ulterior a orașului Drăgășani, str. Traian a cunoscut, în perioada interbelică, vadurile unor importante ateliere de croitorie. Aici, la nr. 42, între 24 februarie 1931 și 1942, a funcționat croitoria evreului Herșcu Calman³⁰. Soția sa, Rebeca H. Calman, figurează, în localitate, în același interval de timp, ca proprietară a unei manufacturi, în str. Voievodul Mihai, nr. 1³¹. În anul 1931, între profesioniștii și meseriașii din Drăgășani, „impuși în matricola de profesii”, regăsim următorii evrei: Maier Marcovici (samsar), Haim Lidenștein (comisionar de vinuri), Lazăr Avram (fotograf), Ioan Wessel (croitor), Isac Liberman (ceasornicar), Herman și Moritz Kleinberg (samsari)³², T. Marcovici (zidar)³³. În același an, în matricola de comerț figurează Cogan și Margareta Benedict (manufactură) și M. Lazarovici (cherestea)³⁴.

¹⁶*Ibidem*, dosar 1/1941, f. 100.

¹⁷*Ibidem*.

¹⁸*Ibidem*, dosar 12/1936, f. 38; Idem, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 69.

¹⁹S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, f. 38.

²⁰*Ibidem*, dosar 118/1932, ff. 1-8.

²¹*Ibidem*.

²²*Ibidem*, dosar 1.301/1936, f. 3.

²³*Ibidem*.

²⁴*Ibidem*, f. 6.

²⁵ Idem, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 69.

²⁶ Titi Mihail Gherghina, *Despre industria și comerțul râmnician...*, p. 21.

²⁷ S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, f. 38.

²⁸ Mihail Beretz a fost membru fondator al societății „Blankul”, pentru industria tăbăcăriei. Societatea a fost înființată, în anul 1927, la Râmnicu Vâlcea, în: M.O., nr. 148, 8 iulie 1928, p. 9.097.

²⁹ S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, ff. 42-43.

³⁰*Ibidem*, dosar 985/1931, f. 1.

³¹*Ibidem*, dosar 56/1931, ff. 3-5.

³²M.O., nr. 227, 4 februarie 1920, p. 11.700.

³³S.J.A.N. Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 12/1936, ff. 6-7.

³⁴*Ibidem*, ff. 3-4.

Deposedarea și încercarea de excludere a evreilor din viața economică, în perioada statului național-legionar, s-a realizat prin violență, membrii mișcării legionare acaparând prin forță numeroase fonduri de comerț. Un astfel de exemplu întâlnim la Râmnicu Vâlcea unde, la 23 noiembrie 1940, Samoil Kiment, Izidor Graboi, Ilie Adler, Isac Șmilovici, Lupu Avram, Lazăr Taubman, Moritz Löbel au fost „ridicați din magazinele lor, duși în comandamentul legionar și bătuți cu sălbăticie”³⁵. Eliberați după două zile, aceștia erau obligați să părăsească „orașul, abandonându-și mărfurile și bunurile personale, fără să se plângă de cele întâmplate”³⁶.

La 29 noiembrie 1940, medicul șef din Râmnicu Vâlcea a verificat magazinele evreiești rămase în activitate și a ordonat să fie închise, motivând că sunt insalubre. După închiderea societăților, șeful poliției legionare, Radu Popian, a chemat negustorii evrei, cerându-le să facă inventarul tuturor mărfurilor, să-l înmâneze legionarilor și apoi să părăsească orașul³⁷. Astfel, Drele Valdman, Haim V. Valdman, Naftali Herșcovici, Iancu Schechter, Isidor Abramovici, Dr. Haim Abramovici își abandonau bunurile și se mutau la București; Samoil Kiment pleca la Sibiu; Bernat Solomon s-a așezat la Iași³⁸.

În zilele de 19-20 decembrie 1940, la Camera de Comerț și Industrie Vâlcea au fost convocați negustorii evrei sub pretextul unei *consfătuiri* în legătură cu comerțul practicat. În timpul discuțiilor, negustorii prezenți au fost nevoiți să semneze declarații prin care cedau magazinele către persoane desemnate de legionari și să solicite radierea firmelor. În cele două zile, și-au radiat societățile următorii comercianți:

- „Avram S. Taubman, pentru manufactură și hăinărie, cu sediul principal în str. Traian 124 și sucursală în nr. 130, cu capital lei 1.200.000;
- Iosef S. Koch (Sică), pentru manufactură, bumbac și mărunțișuri, cu capital declarat, fiind firmă individuală,.....lei 25.000;
- Aneta Haim Waldman, pentru tricotaje, ciorăpărie, galanterie și mode, capital declarat, ...lei 150.000;
- Lilly Waldman, pentru galanterie, manufactură, tricotaje și mode, capital declarat, ...lei 50.000;
- Emanoil Fussman, pentru sticlărie, porțelanuri, articole de menaj, magazin universal, capital declarat,.....lei 400.000;
- Iosef Schecter”³⁹.

Magazinele mai sus menționate, precum și cele ale lui Mayer Simovici (a părăsit orașul, mutându-se la București), Șmil și Daniel I. Avram, Margot Solomon, Iancu Bergher, Silvia Sami Stern au fost redeschise de către legionari, ele constituind activul și pasivul societății cooperative „Desrobirea”⁴⁰. La data menționată (1940), Samoil și Avram Fritz (tinichigerie), Sandu Vilnăr (croitorie), Simion Blaera (frizerie) și Heinrich Faimann (spălător) își păstrau dreptul de lucru⁴¹, chiar dacă iluzoriu, datorită utilizării, aproape unanime și permanente, la *munca în folos obștesc*.

Legea românizării, din 16 decembrie 1940, a avut repercursiuni și asupra funcționarilor evrei din județul Vâlcea. Întreprinderile „civile sau comerciale, de orice natură, erau obligate să concedieze într-un anumit termen”, care nu putea depăși pe acela de 31 decembrie 1941, pe toți

³⁵Matias Carp, *Cartea neagră. Fapte și documente. Suferințele evreilor din România (1940-1944)*, București, Editura Atelierele Grafice SOCEC/Co., 1946, p. 145.

³⁶*Ibidem*.

³⁷*Ibidem*, p. 151.

³⁸ S.J.A.N. Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, ff. 73-74.

³⁹ Idem, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosar 1/1941, f. 100.

⁴⁰ Societate cooperativă de aprovizionare și desfăcere, „Desrobirea” a avut următorul obiect de activitate: „Să organizeze aprovizionarea asociațiilor cu cele necesare ocupației și gospodăriei lor, să ajute la dezvoltarea și intensificarea producției și să organizeze desfăcerea produselor gospodăriilor asociațiilor”. La fondarea acesteia au participat 109 părți sociale, doar membri ai mișcării legionare, în: S.J.A.N. Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 69; Georgeta Ghionea, *Istoria băncilor urbane din Oltenia, în date, statistici și corespondență (1880-1948)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005, p. 304.

⁴¹ S.J.A.N. Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 69.

salariații evrei „oricare ar fi modul lor de salarizare”⁴². La capitolul *foști funcționari*, informațiile de arhivă menționează următoarele persoane: Sami Merdler, Alexandru Șor, Bernard și Elias Himler, Ing. Naftali Simion, Abraham Schnitzer, Israel Salzberger, Aron Halberg, Andrei Bauer, Zoller Friedmann, Nathan Pietraru, M. Schulmann, B. Rosenberg, Manole Basch, Iacob Steinnatz (foști funcționari ai societăților din Brezoi)⁴³; Iosef Solomon și R. Fritz (foști angajați ai Societății „Carpatina”); Bercu Wolf, fost angajat al lui Mayer Simovici (Rm. Vâlcea)⁴⁴.

Între anii 1940-1943, populația de origine evreiască din județ a contribuit, prin *diverse donații*, la echiparea oamenilor din detașamentele de muncă, și-a adus contribuția financiară pentru *Împrumutul Reîntregirii* și a prestat *munca obligatorie*. Pe parcursul celor trei ani, multe instituții de stat au făcut apel la contribuția evreilor, cu vârste între 18 și 50 de ani, pentru a îndeplini activitățile necesare bunului mers al orașelor.

În județul Vâlcea, evreii cu vârste între 18 și 50 de ani, „obligați a presta munca obligatorie” și aflați „la dispoziția Cercului Teritorial”, au fost următorii⁴⁵:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Nr. crt.	Numele și prenumele
1.	Abramovici Isac Ion	19.	Maierovici Armin
2.	Adler Marcu	20.	Maierovici Isac
3.	Bauer Andrei	21.	Maierovici Benjamin
4.	Basch Mano	22.	Maierovici Hirși
5.	Basch Nusen	23.	Neumann Iacob
6.	Bleichmann Wolf- Lupu	24.	Rintzler Pincu
7.	Bleichmann Iancu	25.	Salzberger Israel
8.	Cogan Marcel	26.	Segal Samoil
9.	Edelstein Mendel	27.	Salner Simion
10.	Friedman Zdel	28.	Salner Idel
11.	Gasner Isac	29.	Salner Gusti
12.	Himler Iacob	30.	Salner Solomon
13.	Himler Elias	31.	Simion Aron
14.	Korn David	32.	Schnitzer Iulius
15.	Hohn Rudolf Bejo	33.	Stettner Avram
16.	Kleinberg Michel	34.	Vilner Sulim
17.	Lazarovici Marcel	35.	Sor Hugo Gigi
18.	Marcu Iancu	36.	Gross Desideriu

În ceea ce privește contribuția în bani, evreii din județ au fost nevoiți, pe de o parte să plătească sub forma unor taxe *sume pentru obținereacarnetului de scutire de muncă obligatorie*, pe de altă parte, să subscrie la *Împrumutul Reîntregirii*. În acest sens, administrațiile financiare urmau să întocmească tabele în care să fie trecuți toți evreii, cu cifra care trebuie să o subscrie la *Împrumut*⁴⁶. Tabelele erau înaintate comunității locale, care prin comitetul ei urma să decidă dacă este cazul ca suma să fie majorată sau micșorată. Instrucțiunile erau „clare în acest sens, specificându-se că se va căuta ca nici unul să nu lipsească de pe aceste liste, iar în cazul când cineva este absolut lipsit de mijloace să subscrie la împrumut chiar verigheta”⁴⁷.

Tabel nominal de evreii din cuprisul județului Vâlcea, posesori de carnete pentru autorizarea exercitării profesiei și scutire de munca obligatorie⁴⁸:

⁴² Matias Carp, *op. cit.*, p. 62.

⁴³ S.J.A.N. Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosar 5/1941, f. 74.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 73.

⁴⁵ *Ibidem*, dosar 16/1942, f. 2.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 5/1941, f. 72.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 16/1942, f. 4.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Nr. carnetului de scutire	Instituția unde lucrează
1.	Löbel Moritz	13.874	Oficiul Județean Vâlcea
2.	Fritz I. Haim	13.875	Oficiul Județean Vâlcea
3.	Saraga N. Strul Isidor	13.876	Oficiul Județean Vâlcea
4.	Halberg Aron	13.877	Oficiul Județean Vâlcea
5.	Adler Ilie	13.878	Comunitate Rm. Vâlcea
6.	Schnitzer Abraham	13.879	Comunitate Rm. Vâlcea
7.	Steinmetz Iankel	26.935	Comunitate Rm. Vâlcea
8.	Cogan Benedict	13.880	Comunitate Drăgășani
9.	Croitorul Hascal zis Oscar Scherman	17.026	Cabinet dentar D. Scherman Drăgășani
10.	Fritz Avram	2.487	Atelier tinichigerie Rm. Vâlcea
11.	Merdler Isidor	17.027	Societatea Vasilatul (Într. Ing. Davidescu, Brezoi)
12.	Rosenthal Iosif	2.489	Cabinet dentar Rm. Vâlcea
13.	Ruckenstein Strul	24.821	Oprea Simian Fii, Rm. Vâlcea
14.	Szabo Wolff – Lupu	24.822	Întreprinderea Ing. Zamfirescu „SET” Călinești
15.	Salner David	17.028	Atelier de croitorie Berta Vilner, Rm. Vâlcea
16.	M. S. Stern	18.602	Comerț Rm. Vâlcea.

Prezentarea unităților comerciale, administrate de evrei cu descrierea sumară realizată (obiect de activitate, emblemă, adresă) este departe de a fi reușit să surprindă totalitatea societăților care au funcționat în mediul urban din județul Vâlcea, în perioada interbelică. Majoritatea acestor societăți au fost radiate în anii de criză economică sau în ai celui de-al Doilea Război Mondial, iar dintre motivele încetării activității lor, am considerat relevante următoarele cauze: desființarea unității din inițiativa comerciantului, din cauza falimentului, ca urmare a decesului proprietarului, și nu în ultimul rând, a încercării de excludere a acestei etnii din viața economică, în perioada statului național-legionar.

BIBLIOGRAPHY

Carp, Matias, *Cartea neagră. Fapte și documente. Suferințele evreilor din România (1940-1944)*, București, Editura Atelierele Grafice SOCEC/Co., 1946.

Dongorozi, Ion, *Așezările evreiești din Oltenia – după război (1920-1929)*, în: „Arhivele Olteniei”, Serie Veche, Anul IX, nr. 49-50/ mai-august 1930, Craiova, pp. 160-170.

Gherghina, Titi, Mihail, *Despre industria și comerțul râmnicean*, Rm. Vâlcea, Editura ALMAROM, 2006.

Ghionea, Georgeta, *Istoria băncilor urbane din Oltenia, în date, statistici și corespondență (1880-1948)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005.

Dr. Manuilă, Sabin, *Studiu etnografic asupra populației României*, București, 1940.

Monitorul Oficial, numere: 29/7(20) mai 1915; 227/4 februarie 1920; 148/8 iulie 1928; 203/1 septembrie 1931.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vâlcea, fond Comunitatea evreilor din Rm. Vâlcea, dosare: 5/1941; 16/1942.

Idem, fond Camera de Comerț și Industrie Vâlcea, dosare: 56/1931; 985/1931; 118/1932; 12/1936; 1.301/1936; 1/1941.